

VÁCLAV RYBÁŘ / MATĚJ SVOBODA

LEGENDY AKČNÍHO FILMU

xyz

Legendy akčního filmu

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Václav Rybář, Matěj Svoboda

Legendy akčního filmu – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

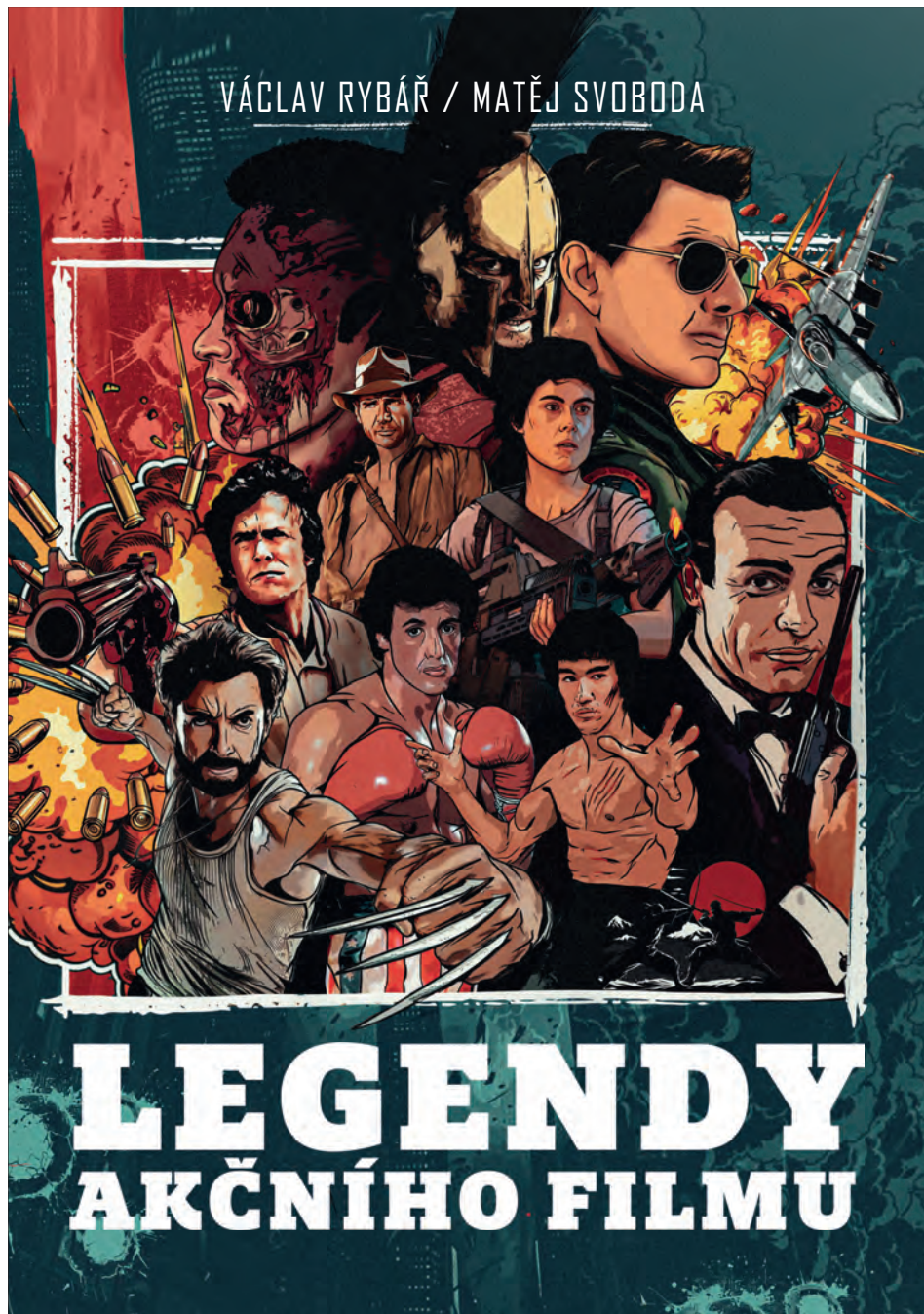
Chcete, aby příběh této skvělé knihy pokračoval i potom, co ji dočtete? Tak ji pusťte dál do světa. Vše potřebné se dozvíte na **www.restorio.cz**.

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

© Václav Rybář, Matěj Svoboda, 2024
Cover Illustration © Lukáš Vodrážka/BCreative, 2024
© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2024

ISBN tištěné verze 978-80-7683-618-1
ISBN e-knihy 978-80-7683-621-1 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)

VÁCLAV RYBÁŘ / MATĚJ SVOBODA

LEGENDY AKČNÍHO FILMU

Tentokrát je to osobní, dámy a pánové!

Když jsme před pěti lety začínali naši literární kariéru a vznikla *Encyklopedie akčního filmu*, vylili jsme si mezi řádky srdíčka a zavzpomínali na přelom osmdesátých a devadesátých let, kdy se na nás z videokazet řinula hollywoodská akce dekád dávno minulých, přičemž v kinech nás s otevřenou náručí vítala úplně nová generace spasitelů. Ve zmíněné knize jsme vzpomínali primárně na filmy, tentokrát dostávají maximální prostor jejich hrdinové a hrdinky. Někteří z nich nám byli v dětství druhými tatínky, nedostižnými vzory, neporažitelnými idoly, co na nás dohlíželi z blikajících obrazovek i pompézních plakátů v dětských pokojíčkách. Naši rodiče nás naučili, jak držet nůž a vidličku, kterak způsobně zdravit sousedy, nebo že máme za všechno poděkovat. Schwarzenegger nám vysvětlil, jak správně držet bazuku, od Stallonea víme, že zvedák do žeber spolehlivě zlikviduje každého soupeře, díky Norrisovi umíme vykopnout dveře v případě požáru či jiného nebezpečí a Willis nás místo děkování naučil glosovat události v našem životě suchými hláškami.

Naše kniha je ohlédnutím za velkolepou historií akčního žánru a hvězdami, které ho pomáhaly budovat. Od němých černobílých pionýrů z úsvitu 20. století, přes elegantní šermíře a neohrožené pistolníky zlaté éry Hollywoodu, drsné detektivy, kteří vyměnili šerifskou hvězdu za policejní odznak, až po armády jednoho muže z osmdesátek, asijská torpéda, ostré holky, nebo aktuálně úřadující superhrdiny.

Václav Rybář a Matěj Svoboda

Obsah

Úvodník	5	Jet Li	(VR) 182
Krátká historie akčního filmu	(VR) 8	Donnie Yen	(VR) 186
Arnold Schwarzenegger	(VR) 22	Kurt Russell	(MS) 192
Sylvester Stallone	(MS) 34	Mark Wahlberg	(MS) 194
Bruce Willis	(MS) 44	John Wayne	(MS) 198
Jean-Claude Van Damme	(MS) 54	Charles Bronson	(MS) 202
Steven Seagal	(MS) 62	Clint Eastwood	(MS) 206
Chuck Norris	(MS) 68	Steve McQueen	(VR) 214
Dolph Lundgren	(MS) 74	Burt Reynolds	(MS) 218
Gerard Butler	(MS) 76	Angelina Jolie	(VR) 222
Tom Cruise	(VR) 82	Milla Jovovich	(MS) 224
Brad Pitt	(VR) 90	Michelle Rodriguez	(MS) 226
Keanu Reeves	(VR) 94	Scarlett Johansson	(VR) 228
Sean Connery	(MS) 100	Charlize Theron	(VR) 230
Nicolas Cage	(MS) 104	Will Smith	(MS) 232
Charlie Chaplin	(VR) 110	Matt Damon	(VR) 236
Buster Keaton	(VR) 114	Vin Diesel	(MS) 240
Harold Lloyd	(VR) 116	Dwayne Johnson	(VR) 246
Douglas Fairbanks	(VR) 118	John Cena	(VR) 252
Errol Flynn	(VR) 122	Dave Bautista	(VR) 254
Bud Spencer a Terence Hill	(VR) 124	Jason Momoa	(MS) 256
Harrison Ford	(VR) 132	Henry Cavill	(VR) 260
Mel Gibson	(MS) 136	Hugh Jackman	(MS) 262
Wesley Snipes	(MS) 140	Chris Evans	(VR) 266
Denzel Washington	(MS) 142	Chris Hemsworth	(MS) 270
Jean-Paul Belmondo	(VR) 146	Chris Pratt	(VR) 274
Alain Delon	(VR) 150	Ryan Reynolds	(VR) 278
Jean Reno	(MS) 152	Sonny Chiba	(MS) 284
Sigourney Weaver	(VR) 154	Chow Yun-fat	(VR) 286
Pam Grier	(MS) 156	Shah Rukh Khan	(VR) 290
Cynthia Rothrock	(VR) 158	Jason Statham	(VR) 294
Michelle Yeoh	(VR) 160	Scott Adkins	(VR) 300
Bruce Lee	(VR) 164	Liam Neeson	(VR) 304
Jackie Chan	(VR) 170	Legendy zítřka	(VR) 308

Krátká historie akčního filmu

OD ÚSVITU KINEMATOGRAFIE PO ŽHAVOU SOUČASNOST NEOCHVĚJNĚ
PLATÍ, ŽE DIVÁK PŘED STŘÍBRNÝM PLÁTNEM POTŘEBUJE HRDINY,
KTERÍ ZAJISTÍ HAPPY ENDY A LEPŠÍ ZÍTRKY.

Neklademe si za cíl vám na úvod knihy představit akční žánr v celé jeho šíři, takže tento rychlý souhrn berte jen jako rozcestník pro další listování, nebo jako velmi hrubě načrtnutou časovou osu vývoje akčních filmů. Zároveň se však na úvod musíme zamyslet nad tím, co vlastně ten akční žánr je. A jestli vůbec existuje! Zní to absurdně, ale filmoví teoretici a historici se o tom hádají už pěkných pár dekád, nejintenzivněji od sedmdesátých a osmdesátých let, kdy se z domněle neexistujícího žánru stal nejvýdělečnější typ filmů v Hollywoodu a jeho hvězdy byly nejlépe placenými herci na světě. Laická definice akčního filmu je poměrně snadná: hrdina (ztělesnění dobra) stojí proti nějaké hrozbě (ztělesnění zla), ať už jde o nepřítele z masa a kostí, mimozemšťana, umělou inteligenci, či přírodní katastrofu, případně musí někoho/něco zachránit. Vydává se na cestu plnou překážek a úskalí, musí vyvinout značné fyzické (občas i mentální) úsilí, aby dosáhnul cíle. Bývá morálním vzorem a etalonem zdatnosti. Tolik suchá žánrová teorie, kterou však historici rozporují tím, že akčním filmem je v zásadě jakýkoliv snímek, v němž se

něco děje. Tj. každý a vlastně tedy žádný. I proto se na začátku minulého století do kin sice lákalo na akci, zvraty a napětí, ale akční film jako svébytný žánr neexistoval, místo toho jsme měli grotesky, filmy s odvážnými bukanýry, statečnými kovboji, prohnílymi gangstery, hrdiny světových válek, poctivými policajty a všehoschopnými tajnými agenty. Na svou hvězdnou chvilku si tak akční film musel počkat do zmíněných osmdesátých let, kdy se objevila celá řada výrazných tváří a filmová branže dospěla do stavu, kdy byla schopná produkovat jako na běžícím pásu akční spektakly s rvačkami, honičkami a přestřelkami tak vzdálenými od reality, že se jich publikum nemohlo nabažít. Ryzí akce najednou nepotřebovala přidružené žánry, aby sama o sobě zářila na stříbrných plátnech celého světa. Definovali ji hrdinové – jak se v Americe často říká – větší než život, dalece přesahující svými schopnostmi běžného člověka, ať už jde o bojový potenciál, ochotu trousit trefné hlášky s dokonalým načasováním, nebo trochu toho štěstíčka. Akční film tedy, slovy klasika, neexistuje a přece tu je! Právě díky hrdinům, jimž jsme tuto knihu zasvětili.

Němé začátky

PRVNÍ VÝSTŘEL SICE NIKDO V PUBLIKU NESLYŠEL, ALE LIDÉ SE PŘED NÍM KRYLI, JAKO BY BYL OPRAVDOVÝ! SLAVNÉ KASKADÉRSKÉ KOUSKY NĚMÉ ÉRY INSPIRUJÍ FILMAŘE DODNES.

- Historicky prvním akčním filmem byl dost možná western *Velká vlaková loupež* z roku 1903, který natočil vizionář Edwin S. Porter v Edisonových ateliérech. Inspirován evropským vizuálním vyprávěním přišel s paralelně se odehrávajícími scénami loupežného přepadení (navíc v době, kdy se na Divokém západě takové věci ještě stále děly), kde publikum s napětím sledovalo hned několik dějových linek. Tato technika byla přelomová, stejně jako finální vyprázdnění koltu hlavního padoucha přímo doprostřed publika, což je záběr citovaný v žánru dodnes.
- První filmy si pronajímaly a promítaly v USA tzv. vaudevilly alias varieté. Odtud se také rekrutovaly první akční hvězdy stříbrného plátna jako Buster Keaton, Charlie Chaplin, bratři Marxové apod.
- Grotesky plné fyzických inzultací, strkanic a krkolomných kaskadérských kousků lze považovat za předchůdce akčních filmů. Buster Keaton byl jejich králem a snažil se s každou další produkcí překonávat hranice možného.
- Jedním ze symbolů grotesek se stal i zbrklý policejní sbor Keystone Cops, v němž se na chvíli objevil i Charlie Chaplin.
- V desátých letech se v Hollywoodu prudce rozvíjela filmová řeč. Ustálila se filmová kontinuita, inspirovaná evropskými filmy Brightonské školy – plynulé návaznosti záběrů bylo dosaženo např. vloženým záběrem na detail, změnou úhlu a vzdálenosti kamery snímající stejnou scénu, nebo střihem do paralelně se odehrávající scény. Diváci si nový styl vyprávění rychle osvojili.

Buster Keaton zažil zlaté období až ve dvacátých letech minulého století, ale jeho Frigo, často vlající ve víchru nešťastných příhod, je spolu s Chaplinovým Tulákem typickým zástupcem akčních grotesek.

Oko za ucho

VELKÝ TŘESK V KINOSÁLECH A ROZMACH HISTORICKÝCH HRDINŮ, KTEŘÍ NA STŘÍBRNÉM PLÁTNĚ PŘEDVÁDĚLI DECHBEROUČÍ KOUSKY VE JMÉNU SPRAVEDLNOSTI.

- Nástup zvuku v druhé polovině dvacátých let proměnil nejen filmovou řeč, ale vybral si oběti i mezi tehdejšími hvězdami. Řada legend němé éry přechod nezvládla a uvolnila místo novým tvářím. Větší kontrolu nad filmy získala studia. Především ta, která včas investovala do nových technologií.
- Kvůli synchronizaci obrazu a zvuku se ustálil standard 24 snímků za sekundu, který máme dodnes. U kamer a projektorů už se netočilo kličkou, což často mohlo velmi ovlivnit rychlost a plynulost dané scény!
- Nadále se hledala inspirace v divadelních hrách, knižních příbězích i lidových povídkách. Douglas Fairbanks a s nástupem zvuku pak především Errol Flynn se měnili v Robina Hooda, Zorra, ale i mušketýry či piráty.
- Specifickým subžánrem byly filmy o pilotech, ať už stíhaček či rychlých vozů. Snímek *Wings* z roku 1927 vyhrál historicky prvního Oscara za nejlepší film. Rok po premiéře byl uveden taktéž se synchronizovaným zvukem

Douglas Fairbanks jako Robin Hood (1922) byl urostlý, obratný a šarmantní, přesně jak se na zbojníka milovaného prostým lidem sluší. S nástupem zvuku a středního věku však musel předat kord mladším.

- a hudbou, čímž předznamenal definitivní příklon ke zvukové budoucnosti filmových spektáklů.
- Westerny, oblíbené od úsvitu kinematografie, zaznamenaly ústup ze slávy a staly se ve třicátých letech doménou béčkových produkcí. Jejich čas přišel až s velkou hospodářskou krizí, kdy diváci vnímali kovbojky a gangsterky jako užitečný eskapismus a odvrhli jejich době už příliš vzdálené historické šermovačky a biblické spektáklů.

Divoký západ

KDO SI NĚKDY NEHRÁL NA KOVBOJE A INDIÁNY? IKONICKÝ SOUBOJ ZNEPRÁTELENÝCH STRAN DÁVAL PRÁCI STOVKÁM BÁJEČNÝCH MUŽŮ V KLOBOUKU.

- Když se americká kinematografie natrvalo usadila v Kalifornii, studia odkoupila od honáků rozsáhlé pozemky a pastviny, na nichž stavěla ateliéry. Kovbojové najednou neměli do čeho píchnout a šli se u nových majitelů poptat po práci. Tak se rodili první profesionální kaskadéři.
- Zlatou éru hollywoodských kovbojek nastartovalo *Přepadení* (1939) režiséra Johna Forda. Šampion amerického rodea Yakima Canutt tu jako kaskadér předváděl bláznivé kousky, ale snímek udělal hvězdu hlavně z Johna Waynea.
- Westernům k jejich popularitě pomohl i nástup Technicoloru a widescreenu. Zářivé barvy a širokoúhlý film umožnily prodat *Divoký západ* se vším všudy. V padesátých letech tvořily westerny až čtvrtinu všech studiových produkcí.
- Americká televize v druhé půli padesátých let westerny ochotně adaptovala a uškodila jejich popularitě na stříbrném plátně. V šedesátých letech tak jejich zlatá éra v USA končí, ale v Evropě teprve začíná, protože vznikají tzv. spaghetti westerny, ať už ty vážné míněné (Sergio Leone) nebo laděné do komedie (Terence Hill a Bud Spencer).
- Západoněmecká kinematografie, ochromená oběma světovými válkami, se v komerčních žánrech vzchopila především díky filmovým adaptacím mayovek v šedesátých letech (17 filmů během pouhých sedmi let).
- Po komunisty posvěcené premiéře *Sedmi statečných* (1962), vznikly ve východním bloku snímky jako *Limonádový Joe* nebo *Synové velké medvědice*.

Červená řeka (1948) od Howarda Hawkse je westernem bez příkras, protože ukazuje honácký úděl v celé jeho úmornosti. John Wayne tu hraje typického akčního hrdinu své doby – nejdřív střílí, až pak se ptá.

Válečná vřava

FANTASTICKÉ HISTORKY Z UTAJENÝCH OPERACÍ V TÝLU NEPŘÍTELE, DRAMA V ZÁKOPECH I VYSOKO V OBLACÍCH. OBĚ SVĚTOVÉ VÁLKY BYLY PRO FILMAŘE BEZEDNOU STUDNOU INSPIRACE.

- Během obou světových válek vznikaly vedle filmových týdeníků i celovečerní díla propagandy, ať už na straně Spojenců či Osy. Až s odstupem několika let začaly vycházet knižně vzpomínky veteránů a Britové i Američani v nich viděli ideální předlohy pro svoje velkofilmy.
- Drtivá většina adaptovaných knih či přímých vzpomínek je v rámci básnické licence značně příkrášlena. Filmaři se tehdy řídili heslem, že pravda nikdy nesmí stát v cestě dobrému příběhu.
- Britská dramata *Kruté moře* (1953) a *Ďáblové v oblacích* (1955) se od pozdějších amerických spektáklů v mnohém lišila. Dnes patří ke stavebním prvkům žánru válečných filmů.
- Hollywood natočil v letech 1955 až 1958 bezpočet válečných filmů, z nichž vyčnívá zejména epický *Most přes řeku Kwai* (1957). Ve stejném roce mimochodem vznikl i Kubrickův protiválečný snímek *Stezky slávy*. Most získal Oscara za nejlepší film roku, o pět let později po soškách i kasovním úspěchu sahál tříhodinový polodokument *Nej-*

delší den. Laická veřejnost i kritika se střízlivého ohlížení za válečnými léty nemohly nabažít.

- Válečné filmy jako *Děla z Navarone*, *Kam orli nelétají*, *Velký útěk* nebo *Tucet špinavců* už měly v podstatě parametry moderních akčních filmů. Tady byl patrný vliv ostatních žánrových přírůstků (např. bondovek).
- Americká armáda ochotně půjčuje filmařům své hračky, výměnou za to, že o ní nenatočí/neřeknou nic ošklivého.

V písku ostrova Iwo Jima, Stíhací eskadra divokých koček nebo Operace Pacifik (na fotce). John Wayne vyměnil klobouk za helmu a přesvědčivě odehrál několik akčních velitelů, pilotů a machrů z druhé světové.

Špioni, kteří vás milují

JAMES BOND SE STAL AKČNÍM HRDINOU MODERNÍHO VĚKU. ŽIVOT NA HRANĚ, ŽIVOT PLNÝ NEBEZPEČNÝCH HRAČEK, KRÁSNÝCH ŽEN A RYCHLÝCH VOZŮ. NENÍ DIVU, ŽE HO CHTĚLO TOLIK MUŽŮ NAPODOBIT.

- Technologický rozvoj udělal pro žánrovou kinematografii obrovský kus práce. Epické filmy jako *Ben-Hur* nebo *Lawrence z Arábie* těžily z pokroků v řemesle, Ray Harryhausen zdokonalil svůj stop-motion, což vedlo k řadě fantasy spektaklů.
- K velkému posunu došlo v kaskadérském řemesle. Honičky, přestřelky a rvačky vděčí za mnoho bezpečnostních prvků právě šedesátkám. Moderní akční film by bez odvahy kaskadérů a jejich know-how nikdy neexistoval.
- Studená válka přála špionům. James Bond částečně vycházel z Flemingových vzpomínek na tajné operace během druhé světové, ale stal se z něj fenomén a symbol západního superagenta. Moderní akční hrdina pro obě pohlaví a globální publikum byl na světě.
- Ostatní na Bonda reagovali a každý chtěl toho svého. Tak jako v šedesátkách zažily boom spaghetti westerny, nabídla italská, německá, španělská, nebo francouzská kinematografie své agenty. Takzvaným eurospy filmům

Po urostlých vojácích a antických hrdinech ze sandálových filmů (Steve Reeves v italských filmech o Herkulovi), se prosadil Sean Connery jako agent, který řeší problémy s pomocí intelektu a moderních hraček.

- vděčíme např. za německého Jerryho Cottona, francouzského agenta OSS 117, ale i českého agenta W4C.
- Špionážní mánie zastínila všechno ostatní a dobře se jí dařilo i na malé obrazovce, kde vznikly seriály jako *The Saint*, *Mission: Impossible*, *Agent Smart*, nebo *Man from U.N.C.L.E.*
- Ve Francii si z upjatosti a vážnosti tajných agentů většinou dělali spíš legraci a nikdo to neuměl lépe a sebevědoměji než Jean-Paul Belmondo.

Akce a reakce

DEFINICE A KRIZE MASKULINITY, NÁSTUP ANTIHRDINŮ V UNIFORMÁCH A VZDOROVÁNÍ SYSTÉMU. SEDMDESÁTÁ LÉTA BYLA REVOLUCÍ V MNOHA ŽÁNRECH. AKČNÍM FILMŮM SE VŠAK DAŘILO JAKO NIKDY DŘÍVE.

- Hollywood vstupuje do této dekády kreativní krizí, ale díky nové generaci tvůrců se z ní rychle oklepe a v *Čelistech* (1975) a *Star Wars* (1977) dá vzniknout novému živočišnému druhu – blockbusterům. Právě tato nová tvář velko-filmů bude v následující dekádě pro akční film klíčová.
- Definitivní konec westernové éry znamená přesun jejích hrdinů do současnosti. Fasují policejní odznaky a auta. Jsou však často osamělými střelci, dinosaury a antihrdiny. Kromě *Bullittova případu* (1968) sem spadá hlavně *Drsný Harry*, *Francouzská spojka*, nebo britská detektivka *Chyťte Cartera* (všechny 1971).
- Adaptace knižní klasiky *Letiště* startuje zlatou éru katastrofických filmů jako *Dobrodružství Poseidonu* (1972), *Zemětřesení* (1974) a *Skleněné peklo* (1974). Hvězdní herci, špičkové triky a dechberoucí kaskadérské kousky.
- Emancipační hnutí přineslo do mainstreamu černošské akční hrdiny jako byl detektiv Shaft nebo drsňačka *Foxy Brown* (1974). Karatista Jim Kelly po roli v *Drak přichází* zazářil i jako sólista v *Black Belt Jones* (1974).
- Bruce Lee zazářil a zhasnul jako nejjasnější kometa a pobláznil celý svět bojovým uměním. Z provinční hongkongské kinematografie udělal exportní kolos, jenž se stal v 80. letech druhým největším producentem filmů na světě hned po Hollywoodu.
- Kung-fu a karate byly v sedmdesátých letech magickým zaklínadlem. Všichni se je chtěli naučit, všichni je chtěli vidět na stříbrném plátně. Americké hospodské rvačky najednou infiltrovali muži ve zvonáčích, co kopou nebezpečně vysoko. Západní kinematografie hledala úplně všude, takže se objevili i shaolinští mnichové, tajemní ninjové a další bojovníci nadaní magickými schopnostmi.
- Chuck Norris měl díky památnému duelu s Brucem Lee v subžánru mlátičkových filmů náskok, řádně ho však

zúročil až na začátku osmdesátých let, kdy se díky *Americkému ninjovi* naplno rozeběhla i mánie kolem maskovaných mstitelů.

- V Japonsku, kolébce karate, předváděl své hmaty a chvaty Sonny Chiba. Fenomén pouličního rváče Ryo Saeby v sérii *The Street Fighter* (od 1974) později inspiroval třeba i Hiroyukiho Sanadu. Odezvu měla japonská akční škola i v nedaleké jihokorejské kinematografii, ta se však v akčním žánru prosadila až na přelomu tisíciletí.
- Hledání nového Bruce Lee vedlo v Hongkongu k řadě slepých uliček, až se na konci dekády prosadil se svým komediálním kung-fu Jackie Chan ve filmech *Mistrův syn* a *Škola hada* (oba 1978).
- V indickém Bollywoodu převzaly iniciativu tzv. masala filmy, tj. velkolepé žánrové slepence, prokládané hudebními čísly, jak je známe dodnes. Prvním zástupcem a jedním z nejúspěšnějších indických filmů všech dob byl snímek *Sholay* (1975), tříapůlhodinový epos inspirovaný americkými westerny a japonskými samurajskými filmy.
- V Evropě slavila obrovský komerční úspěch dvojice Terence Hill a Bud Spencer. Od westernů přešli k soudobým akčním komediím jako *Jestli se rozzlobíme, budeme zlí* (1974), *Sudá*

Drsný Harry Clint Eastwooda byl typickým antihrdinou, ale nebyl sám. Úspěšných filmových sérií se dočkal i Charlie Bronson s *Přáním smrti* nebo Burt Reynolds s pašeráky *Gatarem* a (později) *Banditou*.

a lichá (1978) nebo *Hroši v Africe* (1979). Díky špičkovému týmu kaskadérů jejich rvačky „dva proti všem“ bavily publikum skoro dvacet let.

- Hal Needham v USA a Rémy Julienne v Evropě toho v sedmdesátých letech pro rozvoj filmových automobilových honiček udělali tolik, že z toho nenahraditelná disciplína akčních filmů pohodlně žije dodnes.
- Hrdinové či antihrdinové, lid je miloval. Od Hollywoodu přes Starý kontinent až po Asii se rodili tzv. „kings of cool“, kterým se chtěl každý podobat. Éra akčních hvězd, kterým bylo stříbrné plátno malé, byla na dohled.

Továrny na zisk a zabíjení

PŘÍŠLI, VYSTŘELILI A ZVÍTĚZILI. HOLLYWOOD SI V OSMDESÁTÝCH LETECH UDĚLAL Z AKČNÍHO ŽÁNRU ZBRAŇ GLOBÁLNÍHO NIČENÍ. BLOCKBUSTEROVÉHO OBRA A SPOLEHLIVÝ VÝVOZNÍ ARTIKL.

- V roce 1981 se stal americkým prezidentem bývalý herec Ronald Reagan a uprostřed studené války začal využívat populární kulturu jako marketingovou a ideologickou zbraň. Cenným spojencem mu byl Sylvester Stallone, který proměnil *druhého Ramba* a *čtvrtého Rockyho* v blockbustrové agitky. Zatímco první *Rambo* měl protiválečné poselství, ve druhém už hlavní hrdina se zpožděním „vyhrává“ válku ve Vietnamu a ve třetím ukončuje sovětské sevření Afgánistánu, jen pár let poté, co ve *čtvrtém Rocky* poslal ruského Ivana do kolen v ringu.
- Hollywood dostal příležitost povolat do zbraně hrdiny svalnatější, nekompromisní a po všech stránkách lepší. Snad aby ukázal, že má USA něco, co ostatní nabídnout nemohou. Banální neomylnost tehdejších protagonistů dnes vzbuzuje spíš úsměv, ale tehdy byla velkou inspirací a vzorem pro domácí publikum.
- Americký akční film s takovou podporou z nejvyšších míst obstál v komerčním srovnání s ostatními žánry snad vůbec poprvé sám za sebe, nepotřeboval se proplétat s jinými a vystačil si s banálními zápletkami, v nichž hrdina ve jménu těch správných hodnot rozseval dobro všude kolem sebe.
- Diváci doma nekriticky hltali čím dál tím opulentnější blockbustery, zahraniční publikum bylo fascinováno kontrastem chatrných zápletek, sebevědomých chasníků s obřimi kulometry a bezchybným řemeslem. Zrodilo se hned několik producerských hvězd, které neúnavně chrlily další a další akční bijáky. Patřili mezi ně Joel Silver, Jerry Bruckheimer, Menahem Golan a Yoram Globus, nebo Mario Kassar a Andrew Vajna.
- Do země zaslíbené zamířila řada přistěhovalců, ať už povzbuzená rostoucím úspěchem akčních blockbustů, nebo odrostlá na kung-fu boomu předchozí dekády. Rakušan Arnold Schwarzenegger, Belgičan Jean-Claude Van Damme, Švéd Dolph Lundgren a mnozí další.

Arnie měl proti Slyvi zpoždění, ale díky filmům jako *Komando* (1985), *Predátor* (1987) nebo *Rudé horko* (1988) vše rychle dohnal. Fanoušky bavilo, že charisma a smysl pro humor má snad ještě větší než bicepsy.

- Soutěživost předchází úspěch. Jakmile se do sebe ve svých váhových kategoriích pustili Schwarzenegger se Stallonem a Van Damme se Seagalem nebo Norrisem, rozdělili se diváci do až fanaticky oddaných táborů a peníze se jenom sypaly.
- Hongkongský filmový průmysl ovládla generace Jackieho Chana. Jeho chronická soutěživost s kamarádem a kolegou Sammo Hungem vystřelila žánr bojových filmů ke hvězdám. Navzájem se trumfovali a zásobovali celou Asii i exportní trhy až třemi stovkami filmů ročně. V roce 1985 Chan natočil moderní akčňák *Police Story* a všem ostatním definitivně utkl.
- V Hongkongu také silně rezonoval trend ostrých akčních hrdinek jako byla Michelle Yeoh nebo Cynthia Rothrock. Ta dovezla holky od rány i do USA, kde na ni navázala Sigourney Weaver ve *Vetřelcích* (1986).
- John Woo v druhé půlce osmdesátých let redefinoval přestřelky ve svých krvavých baletech jako *Lepší zítřek* (1986) nebo *Killer* (1989). S mírným zpožděním jeho estetika ovládla i Hollywood.
- Akční filmy se neodvratně staly symbolem blockbusterové kultury. Stallone a Schwarzenegger nejlépe placení herci té doby. Hollywoodští svalovci jako by vysáli vzduch z globálního prostoru. Všechny ostatní kinematografie spíše živořily a soustředily se na lokální témata.
- S příchodem VHS se otevřel vděčný trh pro celou řadu akčních hrdinů druhé a třetí cenové. Zatímco Sly a Arnie v kinech používali bazuky, na videu se horní desítka nejúspěšnějších probíjela skrz protivníky holýma rukama.
- Absurdita vyboulených paží a neprůstřelných hrdinů na konci dekády hledala protiváhu. Ochotně ji nabídli civilnější hrdinové jako John McClane (Bruce Willis) ze *Smrtonosné pasti* (1988) a Martin Riggs (Mel Gibson) ze *Smrtonosné zbraně* (1987).

Postpubertální období

AKČNÍ FILMY DOSPĚLY A TROCHU ZKROTLY, ROZHODNĚ VŠAK NEUSTOUPILY ZE SVÝCH POZIC. PRÁVĚ NAOPAK. JEJICH CELOSVĚTOVÁ OBLIBA JIM POMOHLA PŘEKONAT DÍLČÍ KRIZE.

- Nová generace tvůrců kovaných ve videoklipové estetice si žádala svěžší přístup a čerstvou krev. V akčních filmech se začali objevovat nikoliv „sportovci“, ale seriózní herci, viz Keanu Reeves v *Nebezpečné rychlosti* (1994) nebo Nicolas Cage ve *Skále* (1996) či *Con Air* (1997).
- Sly, Arnie, Van Damme či Seagal v první půlce dekády natočili své nejúspěšnější filmy, ke konci devadesátek jim ale rychle docházela pára.
- Arnieho *Poslední akční hrdina* a Slyův *Demolition Man* (obojí 1993) je představují jako relikvie vytržené z toku času. Nové pořádky začaly klepat na dveře.
- Předání Hongkongu Číně v roce 1997 urychlilo exodus tamních talentů do Ameriky. Jackie Chan, John Woo nebo Yuen Woo-ping zásadně změnili tvář hollywoodské mainstreamové akce ve filmech jako *Tváří v tvář* (1997), *Křižovatka smrti* (1998) a především pak v *Matrixu* (1999), kde uměl kung-fu už opravdu úplně každý.
- Po skončení studené války našel nové výzvy a nepřátele také James Bond, kterému po premiéře *Zlatého oka* (1995) vyrostla nečekaná konkurence v podobě celovečerní adaptace amerického seriálu *Mission: Impossible* (1996).
- *Den nezávislosti* (1996) spustil krátkou éru trikových katastrofických filmů (*Twister*, *Armageddon*, *Drtivý dopad*, *Godzilla*, *Den poté*).
- *Pátý element* (1997) nastartoval bessonovskou renesanci francouzského žánrového filmu.

Jackie Chan se snažil do Hollywoodu probojovat několikrát, definitivně se mu to povedlo až koncem devadesátek. Série *Křižovatek smrti* byla kasovním úspěchem. Na snímku Chan ve filmu *Police Story 3* (1992).

Quo vadis?

SUPERHRDINOVÉ OVLÁDLI KOMERČNÍ KINEMATOGRAFII A DIVÁCI BYLI ZNOVU NUCENI PŘEMÝŠLET O TOM, KDE VLASTNĚ LEŽÍ HRANICE JEJICH OBLÍBĚNÉHO ŽÁNRU.

- Hvězdná garda 80. let nezadržitelně stárnula a nedokázala najít místo ve světě, do něhož se jejich publikum probudilo po 11. září 2001. Byl hlad po přízemnějších hrdinech, jako byli Jason Bourne z *Agenta bez minulosti* (2002).
- V odlehčenějších akčních komediích se často herecky kombinovali drsníci a komedianti. Bromanci přinesli už *Tango a Cash* (1989), ale diváky bavila i v nultých letech.
- Vliv hongkongské kinematografie skokově zeslábl. I když se John Woo,

Jackie Chan nebo Jet Li vraceli domů, Čína již přebírala otěže. Oscarový *Tygr a drak* (2000) byl jednou z posledních koprodukčních vlaštovek, než převládl pevninský filmový průmysl.

- Hollywood rychle ovládla superhrdinská revoluce, počínaje *Bladem* (1998), *X-Meny* (2000) a *Spider-Manem* (2002). Z komiksových blockbusterů se stal nový vrchol potravního řetězce.
- Fandy staré školy oslovil Luc Besson se sériemi *Taxi* (od 1998), *Kurýr* (od 2002), nebo *96 hodin* (od 2008).
- Návraty slavných hrdinů byly melancholické a plné sebereflexe. To platilo pro *Terminátora* (2003), *Rockyho* (2006), *Ramba* (2008), *Johna McCla-nea* (2007) i *Indiana Jonese* (2008).
- Tony Jaa svým *Ong-Bakem* (2003) šokoval celý svět a spustil částečnou renesanci akčních filmů v celé Asii.
- Rozmach vizuálních efektů proměnil skladbu žánrů, značky vytlačily filmové hvězdy a CGI nahradilo kaskadéry.

Matt Damon jako civilní hrdina Jason Bourne. Agent, co si nepamatuje, že je agent, přinesl do žánru autenticitu, ale také roztřesenou kameru režiséra Paula Greengrassse. Na fotce *Bourneův mýtus* (2007).

Renesance

AKČNÍ FILM NEKONČÍ, AKČNÍ FILM TRVÁ. PROTOŽE JAK VŠICHNI VÍME, NENÍ TO O TOM, KOLIK RAN DOSTANETE, ALE JESTLI SE PO NICH DOKÁŽETE ZVEDNOUT A JÍT ZNOVU DO BOJE.

- Oblíbený žánr je v klinické smrti jen naoko. Ve skutečnosti se obrovský talent v oblasti herců, choreografů, kaskadérů a dalších přidružených profesí koncentruje v komerčně nesmírně úspěšných komiksových adaptacích. Marvelovky jsou v pojetí konvenční akce počínaje snímkem *Captain America: Návrát prvního Avengersa* (2014) mnohem sebevědomější. Choreografové a herci mimo komiksy pak tíhnou k natáčení malých akčních filmů (série *Vyproštění* s Chrisem Hemsworthem).
- *Jurský svět* vrací do hry dinosaury jako polorestart *Jurského parku*. Je to dílem trikový velkofilm, dílem omlazené dobrodružství à la *Indiana Jones*.
- Tom Cruise se ve veleúspěšné špiónážní sérii *Mission: Impossible* mění v regulérního „posledního akčního hrdinu“ tradičního bondovského stříhu, který se vrhá do čím dál tím nebezpečnějších kousků a navazuje tak na odkaz Bustersa Keatona nebo Jackieho Chana. Tento trend posiluje ve čtvrtém díle s podtitulem *Ghost Protocol* (2011).
- *Rychle a zběsile*, původně série o ilegálních pouličních závodech s příměsí detektivky à la *Bod zlomu*, se pátým dílem (2011) láme do plnohodnotného akčního žánru a zvládá oslovovat nejširší publikum. Výrazně pomáhá kariéře Dwayne Johnsona a skrz jeho úspěch přivádí do Hollywoodu i další wrestlery jeho generace (John Cena, Dave Bautista).
- Postupná smrt trhu s fyzickými médii (VHS/DVD/Blu-ray) v nultých letech vytlačila ze hry béčkové akční hrdiny, ale na jejich místo přišly hvězdy žánrových seriálů, po nichž byl v době nástupu streamovacích platform velkým hlad. Komiksové tituly jako *Daredevil* (2015) nebo *Punisher* (2017), skoro až westernové *Banshee* (2013), opomíjené *Into the Badlands* (2015), nebo třeba Bruceem Lee inspirovaný *Bojovník* (2019) či knižní *Reacher* (2022).
- Béčkaři ale úplně nezmizeli. Lacině akční filmy ze staré školy chrlí např. Gerard Butler, Scott Adkins, v desátých letech třeba i Jason Statham.

- George Miller přišel v roce 2015 s dlouho odkládaným sequelem *Šílený Max: Zběsilá cesta*. Představil akční film v podobě, kterou se nikdo ani nepokusil napodobit, protože jednoduše nevěděl jak na to. Až Miller sám si musel tenhle „zázrak“ zopakovat ve *Furiase* (2024).
- V posledních dvou dekadách se také prudce měnila tvář animované akce, kdy do západních filmů čím dál tím víc pronikají východní vlivy z anime. Typickým příkladem jsou *Spider-Man: Paralelní světy* (2018) nebo *Kocour v botách: Poslední přání* (2022).
- Po dekádě roztřesených kamer inspirovaných bourneovkami a zlomených hrdinů inspirovaných Nolanovou trilogií o Batmanovi přichází akční hrdina, kterého si zasloužíme. *John Wick* (2014) od dvou bývalých kaskadérů, kteří pracovali na *Matrixech* (Chad Stahelski, David Leitch) startuje novou éru přehledné akce a fotogenické kombinace přestřelek a bitek. Elegantně je zvládá i trochu rezavý Keanu Reeves a láká do světa akčního filmu postupně i Charlize Theron (*Atomic Blonde: Bez lítosti*), Boba Odenkirka (*Nikdo*), Brada Pitta (*Bullet Train*), nebo nejnověji Ryana Goslinga (*Kaskadér*). Jejich Asian fusion styl je současným zlatým standardem nejen v akčních filmech, ale vlastně i v těch komiksových, kdy všichni střídají holeně, katany a pistole.

Tom Cruise jako agent, co plní nespílitelnou misi do roztrhání těla. Už ho možná trochu dohání věk, ale příštím generacím neúnavně ukazuje, jak se to má dělat. Na fotce *Mission: Impossible – Národ grázlů* (2015).

- Donnie Yen na svých bedrech neúnavně nese odkaz hongkongské akční školy ve filmech jako *Ip Man* (od 2008), *Kung Fu zabiják* (2014) nebo *Enter the Fat Dragon* (2020).
- Matthew Vaughn a jeho produkční společnost Marv, která stála na přelomu tisíciletí za akčními gangsterkami *Sbal prachy a vypadni* (1998) nebo *Podfu(c)k* (2000), se vrací – tentokrát ve Vaughnově režii – s nekompromisní komiksovkou *Kick-Ass* (2010) a ztřeštěnou variací na Bonda jménem *Kingsman* (2014).
- Na první český vyloženě akční film stále čekáme, ale nikdy neříkej nikdy...

Komando [Commando], 1985

Arnold Schwarzenegger

RAKOUSKÝ DUB JE NEJVĚTŠÍ AKČNÍ HVĚZDOU NEJEN FYZICKY,
ALE I VE VŠECH OSTATNÍCH OHLEDECH. PŘED ČTYŘICETI LETY POPRVÉ
STANUL NA STŘÍBRNÝCH PLÁTNECH A INSPIROVAL SVÝM TĚLEM
I MYŠLENKAMI MILIONY FANDŮ.

Co napsat k jedné z nejdůležitějších osobností, které se ve 20. století narodily? Arnoldovy úspěchy přesahují hranice showbyznysu a kultury jako takové. Napsalo se o něm několik knih (on sám je autorem minimálně tuctu), byl předmětem desítek dokumentů a je jednou z nejoblíbenějších a nejrozeznatelnějších celebrit napříč věkovými kategoriemi i časovými zónami celé planety. V následujících řádcích se vás tedy pokusím seznámit nikoliv s obecně známými životními milníky nejslavnějšího Rakušana (Mozart promine), ale spíš s peprnými historkami a onou celoživotní snahou stát se „někým“, ovlivnit a změnit svět kolem sebe. Na úplném začátku byl ten svět velmi malý, šlo o skromnou komůrku ve skromném domečku uprostřed úrodné přírody v okolí nedaleko Štýrského Hradce, kterou sdílel s bratrem Meinhardem. Vyrůstal v poválečné krajině „okupované“ americkými vojáky. Jeho otec Gustav byl policista a nesl porážku nacistů velmi těžce, což si často vybíjel na svých synech. Malý Arnold naopak vojákům mával a dokonce se obrněným transportérem nechával vozit do školy, když mu po cestě přibrzdi-

Arnold Schwarzenegger
rodné jméno Arnold Alois Schwarzenegger (30. 7. 1947), Thal, Rakousko

Kulturista, zedník, herec, podnikatel, moderátor, producent, politik, obchodník, influencer, majitel dvou oslů, desítek činek, zkrátka muž mnoha rolí.

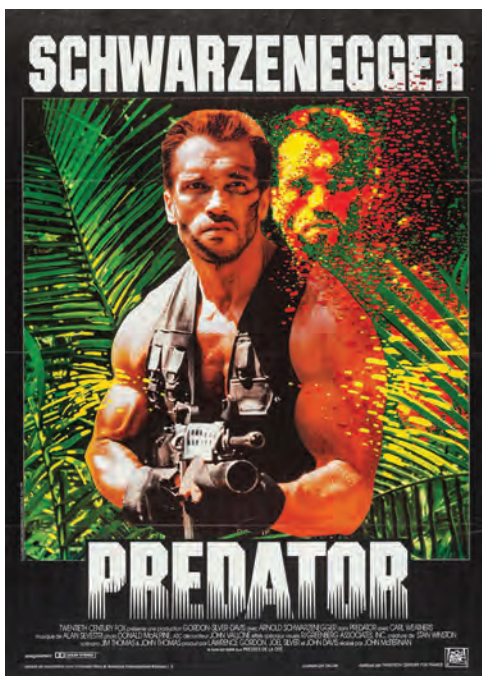
Kariérní milníky:

Pumping Iron, Barbar Conan, Terminátor, Komando, Predátor, Pravdivé lži

Poznávací znamení:

Nadlidská fyzička, nepřeslechnutelný akcent, úsměv široký jako jeho záda, schopnost drtit mezi zuby suché hlášky a mezi bicepsem a předloktím louskat hlavy protivníků jako kokosové ořechy. Největší akční hrdina zlaté éry, ikona lepších včerejšků.

li. Ameriku už tehdy považoval za zemi neomezených možností a hlтал tamní kulturu, primárně tedy knihy a časopisy.

nahoře: Železný Schwarzenegger (Pumping Iron), 1977 / **nalevo:** Barbar Conan (Conan the Barbarian), 1982 / **napravo:** Predátor (Predator), 1987

Už tady ho západ výrazně formoval, protože většinu času ve škole trávil Schwarzenegger lelkováním. Učivo ho nezajímalo, učitelé po něm museli házet křídý, jelikož neustále civěl z okna do dále, kde se viděl jako dospělý a úspěšný, daleko od domácích povinností, nudného dějepisu, napjatých rodinných večeří, kdy nebylo jisté zda připitého otce zase nepopadne rapl a talíře nezačnou létat vzduchem.

Po Gustavovi ale minimálně zdědil fyzické vlohy a nadšení pro sport, takže fotbal před školou i po škole byl jasnou volbou. Jenže když bylo Arniemu třináct, vzal trenér celý tým do posilovny, kde vysvětloval, že právě v pumpování železa a soustředění se na klíčové partie leží cesta k rozvoji neprůstřelné fotbalové fyziky. Arnolda však týrání svalových vláken svedlo ze zeleného trávníku mezi činky a ve čtrnácti měl definitivně jasno. Nestane se policistou, jak si jeho otec přál. Když nazvedá tuny železa a obrousí své tělo podle vzorů renesančních sochařů, může se skrz vzpěračské soutěže dostat až na olympijské hry a přestěhovat se do Štýrského Hradce. Nebo do Vídně. Nebo do Ameriky!

V jednom z lokálních časopisů viděl kulturistu Kurta Marnula, který se pyšnil titulem Mr. Austria. Pochopil, že jeho vzorem nemusí být jen filmoví hrdinové a bývalí kulturisté jako Steve Reeves (Mr. America, Mr. Universe a Mr. World), ale že i rakouští svalovci to mohou dotáhnout daleko. Vrhnu se tedy na kulturistiku a stal se hvězdou party kluků kolem výlet-

ního jezera v Thalu, protože měsíc za měsícem díky skálopevné disciplíně rostl jako z vody. S Marnulem se potkal na jedné ze soutěží, to když začal v patnácti objíždět lokální klání, ať už šlo o kulturistiku, nebo zvedání těžkých kamenů ve vesnických přeborech apod. Inspirace tedy bylo dost a dost, navíc se o něj začaly zajímat dívky, což ochotně opětoval. Doma si postavil z dříví vlastní činky a lavice, aby mohl trénovat ve dne v noci, ale otec a jeho starší bratr Meinhard přehnané honbě za tituly moc nefandili. Arnold proto čím dál tím častěji utíkal na autobus do Hradce, kde trénoval šestkrát týdně. Někdy i sedmkrát – když byla posilovna zavřená, vytloukl kamenem okno a cvičil ve tmě a chladu.

V osmnácti mu rozjetou sportovní kariéru překazila povinná vojna, kde kromě několika rošťáckých epizod (jeden utopený a jeden nabouraný tank), vyčnívá především Arnioho nepovolený opuštěk, během něhož vyhrál juniorskou kategorii Mr. Europe. Kromě zasloužené odměny a šerpy ho čekal týden vězení na samotce, což ho prý potěšilo, protože mohl dělat kliky, aniž by ho někdo rušil.

Po absolvování už ho v Rakousku nic nedrželo a přes nejrůznější evropské metropole a pomocné paže šplhal dál a výš na kulturistické scéně. Jeho genetika, volně dostupné podpůrné prostředky a pospolitost komunity, kde staří mazáci ochotně pomáhali nováčkům, mu pomohly v roce 1966 k titulu Mr. Universe. Ve dvaceti letech byl historicky nejmladším šampionem a krátce se usadil v Německu, kde

měl byt nad posilovnou a stálý plat za propagaci nejrůznějších vitamínů a proteinových dobrot. Mr. Universe vyhrál ještě dvakrát a ve dvaadvaceti si splnil dětský sen, když se odstěhoval do USA.

Zpátky do Evropy se vrátil ještě mnohokrát, ale svou rodinu nechal daleko za sebou. Jeho bratr Meinhard zemřel v roce 1971 při autonehodě, otec skonal o rok později, takže Schwarzeneggerovi zůstala na světě jen maminka, s níž měl dobré vztahy až do její smrti v roce 1998. O třicet let dříve však Arnold v USA nachází další ze svých náhradních rodin, tentokrát v podobě kulturistických patriarchů, bratrů Weiderových. Joe Weider přijel do USA z Kanady, založil mezinárodní svaz kulturistiky a fitness, soutěže Mr. Olympia a Ms. Olympia, a také časopisy *Muscle&Fitness* a *Men's Fitness*. V Los Angeles vybudoval kulturistické impérium a potřeboval mu vtisknout tvář. Mladý rakouský obr, který na jeho pozvání přijíždí do USA s prázdnými kapsami a hlavou plnou ambicí, byl ideálním ztělesněním amerického snu i antické představy o dokonalém válečníkovi.

Úkol byl jasný: Arnold bude trénovat, vyhrávat tituly a propagovat Weiderovy proteinové tyčinky. Jako nejsilnější člověk na světě bude dostávat průměrný plat a šanci studovat nebo si přivydělat ve svém volném čase. Arnold zkoušel stihnout všechno, ale reálně získal titul bakaláře až v roce 1980 (o tři roky později získal americké občanství), což ničemu nepřekáželo, protože v roce 1970 vyhrál svůj první titul Mr. Olympia – opět jako

pisu *Muscle&Fitness* a *Men's Fitness*. V Los Angeles vybudoval kulturistické impérium a potřeboval mu vtisknout tvář. Mladý rakouský obr, který na jeho pozvání přijíždí do USA s prázdnými kapsami a hlavou plnou ambicí, byl ideálním ztělesněním amerického snu i antické představy o dokonalém válečníkovi.

Hasta la vista, baby

Pomrkávání prsními svaly v *Barbaru Conanovi*? Nošení klády v *Komandu*, přetahovaná s mimozemským *Predátorem*, nebo Hamlet v *Posledním akčním hrdinovi*? Nezapomenutelných scén a hlášek bychom v Arnoldově filmografii našli bezpočet, ale byl to závěr druhého *Terminátora*, který z robota udělal člověka a svalovce proměnil v charakterního herce. Poslední slova T-800 směrem k Johnu Connorovi, pubertákovi, co se měl stát velitelem lidského odboje proti strojům, zvoní v uších i po letech. Arnoldův roboticky neohrabaný akcent neochvějně doručuje Cameronovo nadčasové poselství. „Teď už vím, proč lidé brečí. Toho já ale nikdy nebudu schopen.“ Náhradní tatínek z nezničitelných slitin a titanových šroubů poté pomalu klesá do roztaveného kovu se zdviženým palcem a žádné oko nezůstane suché.

nejmladší v historii – a pak to pro jistotu ještě šestkrát zopakoval.

Není nutné dodávat, že se stal absolutní legendou kulturistiky a také dolarovým milionářem. Arnold by k pohádkovému bohatství vůbec nepotřeboval hereckou kariéru. Už po prvním titulu Mr. Olympia si u Joe Weidera vydupal možnost prodávat své vlastní tréninkové suplementy nad rámec těch, co jsou k dispozici v Gold's Gym. Zařídil si certifikaci, balení i rozesílání produktů, zaplatil si inzerci v *Muscle&Fitness* a během několika měsíců mu rozesílání jeho produktů, spolu s tréninkovými plány na míru, vynášelo solidní peníze. Dokonce mohl přestat se svým kamarádem Francem Columbu, podobně „věčně hladovým“ přistěhovalcem z Itálie, pokrývat střechy domů, které patřily bohatým a slavným. Teď už si skoro mohl podobnou vilu dovolit sám. Velmi chytře však nejdříve investoval do levných pozemků se sklady a garážemi. Byl z nich pasivní příjem, který Arnold po několika letech beze zbytku investoval do dalších nemovitostí. A protože se v oblasti později začaly stavět honosné domy a hotely, pozemky s velkým ziskem prodával. Na konci sedmdesátých let už z něj byl úspěšný podnikatel a rentiér, který by pohodlně vyžil i bez filmové slávy. Jenže srdci tak jednoduše poručit nelze.

Arnold o kariéře herecké hvězdy snil od deseti let, když v kině viděl Johna Waynea. Již postarší pán s kloboukem sice nebyl automaticky jeho vzorem, ale schopnost filmové hvězdy ovládnout pub-

likum, vtáhnout ho do svého světa a upoutat naplno jeho pozornost, to bylo něco velmi blízkého magii z pohádek, které mu četla jeho maminka. Když pak objevil filmové adaptace antických bájí a zjistil, že všechny ty Goliáše a Herkuly hrají bývalí kulturisté, muži pevných těl i myšlenek, bylo o jeho celoživotních idolech rozhodnuto. Steve Reeves byl pro něj symbolem někoho, kdo v životě dokázal všechno. Zkrotil své vlastní tělo, vyhrál nejrůznější soutěže, stal se hollywoodskou hvězdou a pohádkovým bohatčem. Nic nezdědil, nic neukradl, ke všemu ho přivedla jen a jen vlastní pílě. To byl odkaz, který po sobě chtěl Schwarzenegger zanechat. A neváhal pro něj potit krev a slzy, i kdyby to mělo trvat nekonečně dlouho.

Jeho první setkání s Hollywoodem bylo příznačné. Kývnul na nabídku hrát *Herkula* v režii debutujícího divadelního režiséra. Na jejich první schůzku se přišel Arnold především dobře najíst (účet platila produkce) a rovnou řekl, že do Hollywoodu přijel vydělávat peníze, nikoliv recitovat Shakespeara. Ani si nevšimnul, že se celý film odehrává v Central Parku za plného provozu a v jeho finále se musí poprat s hercem v kostýmu medvěda, jenž by neobstál ani v činohře obecního gymnázia. Byl před kamerou, v roli, která proslavila spoustu jeho filmových vzorů, přičemž si nikdo nestěžoval na jeho nesrozumitelný přízvuk a herecký rejstřík. V titulcích byl nakonec uveden jako Arnold Strong a jeho nepříteliš četné repliky byly předabovány, ale pro Schwarzeneggera to byla

nahoře: Terminátor 2: Den zúčtování (Terminator 2: Judgment Day), 1991 / **dole:** Pravdivé lži (True Lies), 1994

noha strčená do dveří. S režisérem Arthurem Seidelmanem zůstali přátelé, ačkoliv jeho kariéra se nikdy pořádně neodrazila ke hvězdám. Když si píší přání k narozeninám, Arnie se prý občas zeptá, kdy natočí pokračování.

O pět let později byl Schwarzenegger už mnohem větší hvězdou a jeho kulturistické úspěchy ho tlačily nejen na titulní strany novin a časopisů, ale také do televizních talkshow, kde mluvil o nutnosti otesávat své tělo v posilovně nebo na sportovních kurtech. To vedlo k roli ve filmové adaptaci úspěšného románu *Zůstaň hladový*, kde si v podstatě Arnold zahrál sám sebe. Nejen jako bezstarostného kulturistu Joea Santa, ale také jako mladíka, co neustále hledá výzvy a chce zůstat hladový, aby neusnul na vavřínech. Zazní tu i ozvěna Arnoldovy fascinace tygry a lvy, protože jako teenager chodil do zoologické zahrady a celé hodiny tam pozoroval velké kočky skrz mříže. Jak chodí, jak se protahují, jak pózuji. To vše později využil na molech kulturistických soutěží. Hladový jako lev vtrhnul napodruhé do Hollywoodu a ten dal za rok 1976 obrovskému přistěhovalci Zlatý glóbus pro nejnadějnější novou hvězdu (tato kategorie o pár let později zanikla). Sošku pro nejlepší film tehdy vyhrál *Rocky* a Arnie se Slyem se tu poprvé potkali. Cenu si odnesl jen jeden z nich, protože *Rocky* žádnou z dalších pěti nominací (pro Slye za scénář a hlavní roli) neproměnil. Kdo by tehdy tušil, že to bude v Arnieho kariéře jediná z velkých filmových cen? Jeho úspěch se

neměřil Oscary či Glóby, mnohem spíše utrženými miliardami dolarů, počtem plakátů v dětských pokojíčkách a spokojených rodičů, kteří v osmdesátých letech našli pro své dítě ideální vzor. Co na tom, že střílí zloduchy po desítkách. Důležité je, že se pak vždycky usměje, prohodí suchou hlášku, řekne dětem, aby zůstaly ve škole a jako správný hrdina z hollywoodské pohádky zabije draka, zachrání princeznu a spasí svět. Něčím takovým byl jeho další filmový hit, ačkoliv *Barbar Conan* by se povinnou četbou na základní škole asi stát neměl. Ještě než se Arnie začal ohánět mečem ve svém prvním blockbustu, zahrál si sám sebe v dokumentu *Pumping Iron* (zpětně pojmenovaném v české distribuci jako *Železný Schwarzenegger*). Hravý dokument prezentuje Arnolda jako hvězdu své branže, nenapravitelného soumeny, ale i manipulátora, což vynikne především v duelu s Lou Ferrignem. Málokdy dokument popostrčí někoho takhle výrazně ke slávě, zvlášť když v něm Schwarzenegger není jednorozměrným banálním hrdinou. Ale právě proto ho milovali i diváci, kterým zatuchlé pižmo posiloven nic neříká. Viděli nadčlověka, co dokáže bavit celou halu, mezi sériemi rozhazuje do davu filosofická moudra, ale nakonec se stejně rozesměje a poťouchle přizná, že si dělal legraci. Právě ona hrana, po níž Arnie tancuje, když mluví o tom, že jízda do zničení na benchi je lepší než orgasmus, je z pohledu diváka fascinující. Hraje sám sebe totiž tak dobře, že nepoznáte, kdy si dělá legraci a kdy je smrtelně vážný. Me-

diální kolečko po amerických televizích z něj udělalo celostátní hvězdu. Okamžitě dostal nabídku na sepsání fitnessové bible a u jeho dveří se objevili i filmoví producenti.

Jedním z nich byl Dino de Laurentiis, italský producent, jehož první schůzka s Arnoldem trvala asi minutu. Navzájem si „pochválili“ přízvuk, Arnold něco prohodil o tom, že takový pidimužík nepotřebuje tak velký stůl, a než se nadál, byl zpátky na ulici. Jenže Dino měl práva na *Barbara Conana*, a když se podíval na jeho komiksovou verzi od Franka Frazetty, viděl obřího muže se svaly, jež konkurují Supermanovým, s mečem dlouhým jako vagón newyorského metra. Kdokoliv jiný než Arnold by v té roli vypadal podměrečně, ba přímo směšně. Zdlouhavé přípravy umožnily Arnoldovi během nabírání svalové hmoty ještě jednou a naposledy vyhrát v roce 1980 titul Mr. Olympia. Byla to kontroverzní trofej, protože tehdy vyhrál spíš jako celebrita než jako majitel největších bicepsů, ale jako motivace k rozloučení s kulturistikou a otevření nové kapitoly to posloužilo dokonale. O rok později už se potil ve Španělsku pod dohledem Johna Miliuse, který nemohl uvěřit, že ho Laurentiis nechá za velké peníze natočit pohanský film, v němž se ve velkém sekají hlavy a kněžky lásky jsou obětovány přerostlým hadům. Arnold se poranil při máchání mečem, nechal se vláčet opravdovými vlky, rozrazil si hlavu při pádu ze skály, ale Milius byl nadšený a řval, že lepší záběry si nikdo nemohl přát.

Testovací projekce byla v Las Vegas a Milius na ni místo kravatáků pozval bandu motorkářů, kteří málem zbořili kino, když dal Conan pěstí velbloudovi. Jejich hodnocení bylo beze ztráty kytičky a studio posunulo premiéru na atraktivnější květnový termín. *Barbar Conan* utržil čtyřnásobek svého rozpočtu. Ačkoliv ho filmová kritika strhala, hlasy motorkářů byly silnější. *Conan* byl hit, Arnold byl hvězda a nakrmený lev nedočkavě vyhlížel z vrcholku dalšího dobytého kopce okolní horizonty.

Sešel se s mladým kanadským scenáristou Jamesem Cameronem, který hodlal svou náhodnou noční múru přetavit ve sci-fi thriller à la *Halloween*, jen by v něm místo Michaela Myerse s obřím nožem pobíhal nezastavitelný robot, co se vrátil v čase, aby zabil matku budoucího vůdce lidského odboje. Arnold přišel na konkurz hlavní role Kylea Reese, ale Camerona ohromil hodinovým povídáním o tom, jak by se měl chovat a hybat hlavní záporák – terminátor T-800. Cameron byl ještě před příchodem na schůzku připraven svalnatého Conana odmítnout, ale uvědomil si, že Arnold má skvělé nápady a jeho tělo je přímo předurčené k tomu, aby skrývalo robotický endoskeleton. Oběma však udělal čáru přes rozpočet Laurentiis, který Arnolda upozornil na smluvní závazky a povinnost natočit dalšího *Conana*. Podstatně méně úspěšný film dal Schwarzeneggerovi hned několik lekcí. Pořádně si číst smlouvy a zásadně nekývat na sequely. I proto byl Stallone v osmdesátých

letech komerčně úspěšnější, protože měl hned dvě velké série – *Rockyho* a *Ramba* – u nichž sázel jeden film za druhým, zatímco Arnold lovil jinde. Námět ke druhému *Rambovi* mimochodem napsal Cameron, když čekal, až Schwarzenegger dotočí *Conana ničitele*. Teprve pak spolu za malé peníze, ale s velkými ambicemi natočili *Terminátora*.

Arníe si od něj moc nesliboval, ale do svých sedmnácti řádků textu a role robotického bubáka dal jako obvykle maximum fyzicky i herecky. Film se stal komerčním hitem a postupem času si k němu našli cestu nejen nadšení fandové sci-fi žánru, ale i vybíravá kritika. Arnold byl spolu s Michaellem Biehnem a Lindou Hamilton chválený, některé recenze zmiňovaly, že si film ukradl pro sebe. Důležité je, že po úspěchu filmu přišly další nabídky. A teď už si mohl vybírat. Proč být neotesaným barbarem nebo robotem bez emocí, když může být v *Komandu* tatínkem, kterému unesou dceru. Rozkošně béčkový akční kult v produkci Joela Silvera představí Arníeho jako střed vesmíru, armádu jednoho muže a neporazitelného übermenschu, který seká protivníky od první do poslední minuty. Když přestal Joel Silver přepočítávat dolary, okamžitě ho obsadil do *Predátora*. To už byl Arníe na cestě stát se největší akční hvězdou světa a nejlépe placeným mužem v Hollywoodu. Zbývalo odstranit jen poslední překážku.

Rivalita mezi Schwarzeneggerem a Stallonem by vydala na celou další kapitolu, nebo spíš pořádně tlustou knížku.

Když se při natáčení *Komanda* Arníe dohlechnul, že v druhém *Rambovi* padne tolik a tolik protivníků, okamžitě se Silverem předělal finále snímku, aby Stallonea předběhnul. Arníe si otevřeně dělá ze Slye legraci ve filmech *Dvojčata* nebo *Poslední akční hrdina*, Sly byl zase obviněn z toho, že když ve čtvrtém *Rockym* obsadil do role protivníka svalnatého Lundgrena, že si tím něco kompenzoval. Legendární je také historka, kdy Arnold předstíral, že má zájem o roli v komedii *Stůj, nebo maminka vystřelí!*, protože tušil, že to bude

nahoře: Terminátor: Temný osud (Terminator: Dark Fate), 2019 / dole: FUBAR, 2023